

Nr 62.

Ankom till riksdagens kansli den 2 juni 1917 kl. 1/2 12 f. m.

Utlåtande, i anledning av väckta motioner om beredande åt prästerskapets änke- och pupillkassa av rätt till ytterligare ett års behållen inkomst av vissa befattningar.

I två likalydande motioner, väckta den ena (nr 63) inom första kammaren av herr *Bergqvist* jämte tre andra av kammarens ledamöter och med instämmande i motionens syfte av ytterligare en ledamot och den andra (nr 234) inom andra kammaren av herr *Lundgren* i Nora jämte två andra av kammarens ledamöter, har anförts följande:

»För pensionering av avlidne prästmäns änkor och barn bildades år 1874, under medverkan jämväl av riksdagen, prästerskapets änke- och pupillkassa. Riksdagens medverkan till kassans bildande lämnades på det sätt, att riksdagen medgav, att för det med kassan avsedda ändamålet finge anslås dels tre fjärdedelar av stiftens emeritikassors behållning, med skyldighet för kassan att ansvara för motsvarande andel av de förbindelser, vari emeritikassorna då häftade, dels ett års behållen inkomst av varje prästerlig beställning i riket, vilken inkomst i allmänhet borde utfalla, då beställningen första gången efter fastställandet av kassans reglemente bleve ledig, dels ock all behållen inkomst vid prästsyssla, vilken i följd av tvist eller annan omständighet komme att stå ledig utöver den lagliga tillträdestiden, ävensom vederlag under extra nådår — allt under villkor, att, så snart pensionerna kunde med fulla beräknade beloppet utgå, extra nådår icke vidare skulle beviljas.

De förhoppningar, som knötos till denna kassa, hava utan tvivel infriats. Vid kassans bildande verkställda beräkningar angående stor-

leken av de framtida pensionerna visa sålunda, bland annat, att pensionerna tänktes skola kunna utgå med sitt fulla belopp från och med ecklesiastikåret 1897—1898. Pensionen för ensam änka, d. v. s. utan omyndiga barn, beräknades skola nämnda år utgöra:

för änka efter delägare med delaktighetsbelopp av	600 kr.....	240 kr.
» » » » » »	1,000 »	266 »
» » » » » »	2,000 »	332 »
» » » » » »	3,000 »	398 »
» » » » » »	4,000 »	464 »
» » » » » »	5,000 »	530 »
» » » » » »	6,000 »	596 »
» » » » » »	7,000 »	662 »
» » » » » »	8,000 »	728 »
» » » » » »	9,000 »	794 »
» » » » » »	10,000 »	860 »

Med dessa belopp beräknades pensionerna skola oförändrat utgå till och med ecklesiastikåret 1912—1913, vilket år var det sista, för vilket vid kassans bildande beräkningar utfördes.

I verkligheten uppgick pensionen för ensam änka under ecklesiastikåret 1897—1898 till följande belopp, nämligen:

för änka efter delägare med delaktighetsbelopp av	600 kr.....	281 kr.
» » » » » »	1,000 »	308 »
» » » » » »	2,000 »	376 »
» » » » » »	3,000 »	443 »
» » » » » »	4,000 »	511 »
» » » » » »	5,000 »	579 »
» » » » » »	6,000 »	646 »
» » » » » »	7,000 »	714 »
» » » » » »	8,000 »	782 »
» » » » » »	9,000 »	849 »
» » » » » »	10,000 »	917 »

För ecklesiastikåret 1912—1913 voro motsvarande pensionsbelopp respektive 310 kronor, 339 kronor, 409 kronor, 480 kronor, 551 kronor, 622 kronor, 692 kronor, 763 kronor, 834 kronor, 905 kronor och 975 kronor samt för senast förflutna ecklesiastikår, 1915—1916, något högre, nämligen respektive 340 kronor, 371 kronor, 448 kronor, 525 kronor,

602 kronor, 680 kronor, 757 kronor, 834 kronor, 911 kronor, 998 kronor och 1,065 kronor. Den jämförelsevis starka ökningen från 1912—1913 till 1915—1916 beror dock till huvudsaklig del därpå, att under mellantiden den till pensioner utgående procenten av kassans årsinkomster blivit ganska väsentligt höjd samt jämväl kassans årsinkomster i följd av den höga räntefoten stigit betydligt. För innevarande ecklesiastikår äro några uppgifter ännu icke tillgängliga.

Ehuru således kassans verksamhet under den gångna tiden givit ett vida bättre resultat än från början beräknats, har dock den åsikten bland kassans delägare och pensionärer alltmera gjort sig gällande, att de från kassan utgående pensionerna äro alltför knappa. Detta omdöme torde i betraktande av de ovan anförda siffrorna och med hänsyn till penningvärdets sjunkande också vara väl grundat, även om man bortser från de abnorma förhållanden, som för närvarande äro rådande. Visserligen utgå de lägsta pensionerna med belopp, som motsvara en ganska stor procent av den avlidne delägarens delaktighetsbelopp, men pensionsbeloppen äro i sig själva ytterligt knappa, och detta gäller icke blott de lägre pensionerna utan även de högre. Att pensionerna äro synnerligen låga visas även av en beräkning av medelvärdet av ensam änkas pension. Detta medelvärde var ecklesiastikåret 1897—1898 493 kronor, ecklesiastikåret 1912—1913 541 kronor och ecklesiastikåret 1915—1916 594 kr. Nämda beräkning har ytterligare visat, att då utdelningen från kassans båda fonder stigit till sitt maximum eller 90 procent av kassans årsinkomst, medelvärdet av änkas pension ändock knappast kommer att uppgå till mera än omkring 600 kronor. Till jämförelse må erinras, att pension åt änka efter läroverksadjunkt utgår med 780 kronor och pension åt änka efter lektor med 900 kronor.

Kravet på åtgärder för åstadkommande av ökade pensioner från kassan synes under sådana förhållanden icke kunna avvisas. Insikten härom föranledde också redan 1913 års bolagsstämma med fullmäktige för kassans delägare att lämna kassans direktion i uppdrag att, om den efter verkställda undersökningar härtill funne anledning, ingå till Kungl. Maj:t med underdånig framställning om vidtagande av åtgärder för beredande åt kassan av ytterligare ett års behållen inkomst av varje i kassan delaktig befattning. Den undersökning, som direktionen i anledning härav verkställde, gav vid handen, att av de olika utvägar, som kunde tänkas för att tillgodose behovet av ökade pensioner, förmånen av ytterligare ett års behållen inkomst av varje i kassan delaktig befattning syntes vara på en gång den effektivaste och den lämpligaste. Att för ändamålet ifrågasätta bidrag från det allmänna fann man såväl

äga mycket ringa utsikter att vinna statsmakternas godkännande som även strida mot den princip om självhjälp, som hittills varit utmärkande för kassan. Att vinna någon förhöjning av pensionerna genom införandet av nya eller högre avgifter till kassan från delägarne befanns skola stöta på svårigheter av annan art, förnämligast den att de nuvarande delägarne, efter av domstolarna givna prejudikat att döma, icke kunde mot sin vilja tvingas att till kassan erlægga andra eller större avgifter, än som vid delägarens inträde i kassan vore vederbörligen bestämda. För övrigt skulle på denna väg icke rimligen kunna sammanbringas så stort belopp, att någon effektiv höjning av pensionerna kunde äga rum.

Förmånen av ett års behållen inkomst av varje i kassan delaktig befattning däremot syntes icke vara förenad med någon av nu angivna olägenheter. Det vore sålunda i detta fall prästerskapets egna medel som för ändamålet skulle tagas i anspråk, då församlingarna ju under alla förhållanden vore skyldiga att utgöra de för prästerskapet bestämda lönerna. Vidare skulle förslaget kunna bringas till genomförande även mot de nuvarande delägarne i kassan, och ingen, som drabbades av vakansåret, skulle kunna undandraga sig detsamma. Slutligen skulle genom denna förmån så pass rikliga tillgångar tillföras kassan, att en verkligen märkbar förhöjning av pensionerna kunde inträda, och denna förhöjning skulle till och med kunna inträda genast och sålunda komma även de nuvarande pensionärerna till godo. Ifrågavarande förmån beräknades skola så småningom tillföra kassan ett kapital av något över 6 miljoner kronor, men då detta belopp icke förr än i en avlägsen framtid skulle i sin helhet inflyta, beräknades förmånen för närvarande representera ett värde av något över 3 miljoner kronor, vars beräknade avkastning enligt fastställda grunder skulle kunna genast tagas i anspråk till utdelning åt pensionärerna. I så fall skulle, enligt de gjorda beräkningarna, varje hel pensionslott ur kassans grundfond, i vilken alla pensionärer hava lika del, kunna höjas med omkring 100 kronor. Allteftersom vakansårsmedlen inflöte skulle denna höjning bliva större, och då kassan åtnjutit behållen inkomst av samtliga befattningar, beräknades ökningen komma att uppgå till omkring 200 kronor per pensionslott.

Direktionen ingick därför den 9 december 1914 till Kungl. Maj:t med underdånig framställning, att Kungl. Maj:t måtte gå i författning därom, att kassan måtte tillerkännas rätt till ytterligare ett års behållen inkomst av varje befattning, vars innehavare vore pliktig att vara delägare i kassan, i den mån dessa befattningar första gången efter det sådan rätt tillerkänts kassan bleve lediga, dock beträffande de befattningar, för vilka lönereglering enligt lagen om reglering av präster-

skapets avlöning den 9 december 1910 stundade, först sedan ny löne-reglering blivit vid dem genomförd.

Innan denna framställning blivit slutligen prövad, gjorde 1915 års kyrkomöte med föranledande av en vid kyrkomötet väckt motion en liknande framställning till Kungl. Maj:t.

Enligt beslut den 20 oktober 1916 fann Kungl. Maj:t emellertid de gjorda framställningarna icke föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Det torde få antagas, att Kungl. Maj:t i det skick frågan förelåg känt sig tveksam inför de invändningar, som under ärendets utredning på vissa håll framstälts mot förslaget.

I infortrat utlåtande hade kammarkollegium bland annat framhållit, att den kassan vid dess bildande tillerkända vakansårsförmånen förknippats med det villkor, att, så snart pensionerna kunde med fulla beräknade beloppet utgå, extra nådår icke vidare skulle beviljas, men att i de nu gjorda framställningarna något vederlag icke bjudits för den begärda nya vakansårsförmånen.

För den händelse ett sådant vederlag verkligen kan anses behövt, synes det oss lämpligast kunna utgå i form av en begränsning i den tid nådårsberättigat stärbhus må åtnjuta den behållna inkomsten av tjänsten. Enligt nuvarande bestämmelser utgör denna tid dels återstoden av det ecklesiastikår, under vilket tjänsteinnehavaren avlidit, dels ett år därutöver.

Den ifrågavarande förmånen verkar emellertid ganska ojämnt, då dödsfallen kunna inträffa under väsentligt olika tider av ecklesiastikåret. Med hänsyn härtill kunde fog förefinnas att vidtaga en omreglering härutinnan på sådant sätt, att tiden för nämnda förmånsrätt gjordes lika för alla. I varje fall bör dock denna tid enligt vårt förmenande ej sättas lägre än till ett år efter tjänsteinnehavarens död. I realiteten skulle detta innebära, att rätten till nådåret bibehölles, men rätten till det s. k. tjänsteåret bortföle.

En annan anmärkning, som framförts mot förslaget om nytt vakansår, är den att det skulle medföra olägenheter för församlingsvården. Tiden för ny ordinarie innehavares tillträde till prästerlig tjänst skulle, då vakansåret uttoges, något fördröjas. Därest emellertid nyss antydda omreglering vidtoges, skulle denna anmärkning till stor del förfalla. För övrigt må framhållas, att då prästerlig tjänst efter ordinarie innehavarens död i varje fall under någon tid måste uppehållas med vikarie, det ej kan vara till något avgjort men, om detta sätt för tjänstens uppehållande för en gång skulle utsträckas till att omfatta en tid, som

med en eller annan månad överstege den tid, vikariatet skulle fortfara, därest nu föreslagna vakansår för änke- och pupillkassan icke beviljades.

Vad i övrigt invänts mot förslaget att låta kassan komma i åtnjutande av ytterligare ett års behållen inkomst, torde icke vara av sådan beskaffenhet, att det kan tillmätas någon som helst avgörande betydelse.

Då det av vad ovan anförts synes vara ovädersägligt, att pensionerna från prästerskapets änke- och pupillkassa behöva avsevärt förstärkas, samt att en effektiv sådan förstärkning icke lämpligen kan åstadkommas på annat sätt, än därigenom att kassan kommer i åtnjutande av ytterligare ett års behållen inkomst av varje i densamma delaktig befattning, tillåta vi oss hemställa, att riksdagen ville i skrivelse till Konungen förklara sig för sin del medgiva, att prästerskapets änke- och pupillkassa tillerkännes rätt till ytterligare ett års behållen inkomst av varje befattning, vars innehavare är pliktig att vara delägare i kassan, i den mån dessa befattningar första gången efter det sådan rätt tillerkänts kassan varda lediga, dock beträffande de befattningar, för vilka lönereglering enligt lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910 stundar, först sedan ny lönereglering blivit vid dem genomförd.»

På begäran av statskontoret har direktionen över prästerskapets änke- och pupillkassa avgivit utlåtande i ärendet och däri anført följande:

*Direktionen
över präster-
skapets änke-
och pupill-
kassa.*

»Prästerskapets änke- och pupillkassa, vars i huvudsak ännu gällande reglemente är av Kungl. Maj:t utfärdadt den 6 november 1874, har till ändamål att bereda pensioner åt avlidna delägares efterlämnade änkor och vissa av deras barn. Skyldighet att vara delägare i kassan åligger alla, som efter kassans bildande blivit ordinarie eller extra ordinarie prästmän, konsistorienotarier eller konsistorieamanuenser i riket, samt numera även kassans egna tjänstemän. Pensionsberättigade från kassan äro delägares efterlämnade änka, omyndiga barn och 55-åriga ogifta döttrar ävensom, under vissa villkor, delägares efterlämnade sjuka barn efter fyllda 21 år. Pensionen utgår för änka utan omyndiga barn med en hel lott; finnas omyndiga barn höjes änkans pensionslott på visst sätt för varje sådant barn. Har barnens moder avlidit eller ingått nytt äktenskap, erhåller ett omyndigt barn en halv pensionslott, och om de omyndiga barnen äro flera, höjes pensionslotten på visst sätt för varje barn. Ogifta 55-åriga döttrar likasom pensionsberättigade sjuka barn efter uppnådd 21 års ålder erhålla var och en en halv pensionslott. De från kassan utgående pensionerna bestå av två olika delar, av vilka den ena erhålles från kassans grundfond och den andra från dess tillskottsfond. Kassans tillgångar äro nämligen fördelade på två fonder, grundfonden och tillskottsfonden. I grundfonden hava alla pensionärer lika del, så att varje hel pensionslott från denna fond utgår med lika stort belopp, oavsett den avlidne delägarens delaktighetsbelopp i kassan. I tillskottsfonden däremot hava pensionärerna del efter den avlidne delägarens delaktighetsbelopp i kassan. Pensionerna uträknas för varje pensionär särskilt för varje år från vardera fonden. Pensionerna utgå sålunda icke med på förhand bestämt belopp, utan deras storlek

växlar år från år, beroende dels på storleken av den till utdelning förefintliga summan och dels på antalet pensionslotter. Utdelningssumman, som erhålles efter en i reglementet närmare angiven beräkningsmetod, utgör, kan man säga, kassans behållna årsinkomst med avdrag av den del därav, som enligt fastställd tabell skall avsättas till fonderna och kapitaliseras. Den summa, som under nästlidne februari utdelats till kassans pensionärer, utgjorde från grundfonden 354,337 kronor 62 öre och från tillskottsfonden 363,772 kronor 15 öre eller sammanlagt 718,109 kronor 77 öre. Antalet pensionslotter var 1,189.9, fördelade på 1,433 pensionärer.

Kassans grundfond, som vid slutet av ecklesiastikåret 1915—1916 uppgick till 8,805,150 kronor 56 öre, har bildats på det sätt, att i densamma ingått dels tre fjärdedelar av stiftens emeritikassors behållning vid 1874 års räkenskapsårs slut, dels ett års behållen inkomst av varje prästerlig beställning i riket, dels ock all behållen inkomst vid prästsyssla, vilken till följd av tvist eller annan omständighet stått ledig utöver den lagliga tillträdestiden, samt vederlag under extra nådår. Tillskottsfonden, vars behållning vid slutet av nyssnämnda ecklesiastikår uppgick till 5,121,936 kronor 22 öre, har bildats på det sätt, att i densamma ingått dels den av prästeståndet donerade f. d. arkivkassan samt Stockholms centonalkassa, dels ock delägarnes bidrag i form av årsavgifter, rekstroaktivavgifter och åldersskillnadsavgifter. Därjämte har, såsom ovan är antytt, till vardera fonden årligen avsatts en viss del av densammas årsinkomster. Denna avsättning var mycket betydande i början av kassans tillvaro, då antalet pensionärer var synnerligen ringa, men har därefter så småningom minskats och uppgår innevarande ecklesiastikår till 15.5 procent av årsinkomsten.

Kassans rätt till ett års behållen inkomst av varje prästerlig beställning i riket har under den gångna tiden av kassans tillvaro varit grundfondens mest givande inkomstkälla. Numera är densamma dock i det närmaste uttömd, ty av de allra flesta i kassan delaktiga beställningar har kassan nu åtnjutit sådan inkomst. De fall, där så ännu icke skett, äro huvudsakligen sådana, där nya beställningar under kassans tillvaro upprättats. Det belopp, som denna förmån hittills tillfört kassans grundfond, torde kunna beräknas uppgå till inemot 4,900,000 kronor. Med tillägg av vad som ytterligare kan komma att av denna grund inflyta till kassan torde man kunna beräkna totalbeloppet av denna inkomstkälla till omkring 5 miljoner kronor.

De ovannämnda motionerna avse nu, att kassan ännu en gång måtte komma i åtnjutande av förmånen av ett års behållen inkomst av varje i kassan delaktig befattning. Framställningen härom har motiverats därmed att de pensioner, som hittills från kassan utdelats, äro för knappa, särskilt i betraktande av det hastigt fallande penningvärdet.

Rörande storleken av de beräknade och de från kassan verkligen utdelade pensionerna får direktionen vitsorda riktigheten av de i motionerna härom förekommande uppgifterna. Till ytterligare upplysning i detta avseende får direktionen hänvisa till bifogade av kassans kamrerare upprättade tablå.

Direktionen anser de framlagda siffrorna och de i motionerna anförda skälen kraftigt tala för beviljandet åt kassan av den begärda förmånen och vill därför på det livligaste tillstyrka bifall till motionerna. Direktionen gör detta så mycket hellre, som den hemställer, vari motionerna utmynna, i allo överensstämmer med de i motionerna omförmälda framställningar, som tidigare hos Kungl. Maj:t gjorts

dels av direktionen efter uppdrag av prästerskapets änke- och pupillkassas bolagsstämma och dels av 1915 års kyrkomöte.

På sätt i motionerna framhållits har förmånen av ytterligare ett års behållen inkomst av i kassan delaktiga befattningar, eller, såsom det kortare plägar benämnas, ett nytt vakansår, beräknats skola i sinom tid tillföra kassan ett kapital av omkring 6 miljoner kronor. Detta kapital har tänkts skola i likhet med avkastningen av det förra vakansåret ingå till kassans grundfond, d. v. s. den höjning av pensionerna, som därigenom skulle kunna åstadkommas, skulle i lika mån komma alla pensionärer till godo, oavsett det större eller mindre delaktighetsbelopp, efter vilket den avlidne delägaren erlagt årsavgifter till kassan. Denna omständighet giver enligt direktionens uppfattning åt det föreslagna vakansåret ett bestämt företräde framför till exempel det under den föregående diskussionen i detta ärende framkastade förslaget om åstadkommande av den behövliga ökningen av pensionerna genom höjning av delägarnes avgifter till kassan. De tillgångar, som på denna senare väg skulle tillföras kassan, skulle nämligen enligt sin natur ingå i tillskotts-fonden och fördelas enligt principerna för denna. Den ökning, som särskilt de lägre pensionstagarne skulle erhålla, skulle under sådana förhållanden uppenbarligen bliva alltför ringa. Men även om de höjda bidragen från delägarna kunde genom särskilda föreskrifter anordnas så, att de tillgodofördes grundfonden i stället för tillskotts-fonden, föreställer sig direktionen likväl, att man på denna väg icke skulle nå ett tillfredsställande resultat. I motionerna har påpekats, att kassans nuvarande delägare icke mot sin vilja torde kunna tvingas att till kassan lämna några bidrag utöver vad som vid tiden för deras inträde i kassan funnits föreskrivet. Såvitt direktionen förmår tolka av domstolarna givna prejudikat, äger denna uppfattning sin riktighet. Men därjämte är ytterligare att märka, att den höjning av pensionerna, som genom ökade bidrag från delägarna skulle kunna åstadkommas, med all sannolikhet icke skulle bliva så stor, att någon verklig hjälp för pensionärerna vore vunnen. Förmånen av ett nytt vakansår har beräknats skola göra det möjligt för kassan att omedelbart öka samtliga pensioner med omkring 100 kronor för varje hel pensionslott. Denna ökning skulle sedan stiga allteftersom de nya vakansårsmedlen inflöte, och då dessa i sin helhet influtit skulle pensionsförhöjningen kunna antagas uppgå till omkring 200 kronor per pensionslott. I betraktande av de nuvarande pensionernas knapphet synes den höjning av desamma, som genom förmånen av ett nytt vakansår sålunda ställes i utsikt, vara den minsta, med vilken pensionärerna kunna låta sig nöja. Men för att genom årsbidrag av delägarna ernå en ökning av pensionerna med 100 kronor per pensionslott erfordras, om pensionslotternas antal beräknas till 1,200, ett årligt belopp av 120,000 kronor och för pensionernas höjande med 200 kronor per pensionslott ett årligt belopp av 240,000 kronor. Då antalet delägare i kassan, som vid slutet av ecklesiastikåret 1915—1916 var 2,811, icke torde kunna antagas komma att nämnvärt ökas, är det enligt direktionens mening uppenbart, att, även om bidrag kunde påräknas av samtliga delägare, det ökade belopp, som var och en av dem hade att erlägga, för mången skulle bliva alltför betungande. Direktionen tvivlar på möjligheten att genom direkta bidrag av delägarna kunna årligen sammanbringa så stort kapital, som skulle behövas för pensionernas höjande med ovan angivna belopp. Sannolikt kunde på denna väg blott en mindre del av det härför erforderliga beloppet anskaffas. Återstoden måste då tagas från annat håll. Frågan är blott varifrån? Direktionen kan för sin del icke se annan utväg, än att

staten i så fall måste träda emellan. I och för sig vore detta visserligen ingen obillighet, då denna kassa ju icke, såsom fallet är med så många andra liknande kassor, förut åtnjutit något statsbidrag. Men då statens medel under nuvarande förhållanden så starkt tagas i anspråk för mångfaldiga andra behov, förefaller det direktionen, som om från statens sida så mycket mindre borde finnas att invända mot bifall till den i motionerna gjorda framställningen, som staten därigenom befriades från ett eljest till synes ofrånkomligt krav. Det måste nämligen ihågkommas, att vakansårsmedlen utgöras av prästerskapets egna medel, vilka, om de ej inginge till kassan, skulle uppbäras av de prästmän, vilkas tillträde till ny befattning nu skulle till kassans förmån fördröjas med ett år. För övrigt vill direktionen framhålla, att även om kassan nu komme i åtnjutande av ett nytt vakansår, förhållandena framdeles kunna bliva sådana, att även den mindre tillökning i kassans tillgångar, som genom direkta bidrag av delägarne skulle kunna åstadkommas, kan behöva tagas i anspråk. Det skulle under alla förhållanden vara synnerligen oklokt att icke nu begagna det tillfälle till ökning av kassans tillgångar, som genom ett nytt vakansår erbjuder sig. Tiden härför måste anses synnerligen lämplig just nu, då det förra vakansåret är i det närmaste slut och nya lönerogleringar börjat genomföras vid de prästerliga tjänsterna.

I motionerna har berörts en fråga av mycket ömtålig art. Med anledning därav att kammarkollegium i sitt yttrande över den föregående, av direktionen gjorda framställningen om rätt till ett nytt vakansår för kassan framhållit, att beviljandet av det förra vakansåret förbundits med det villkor att de extra nådären så småningom skulle upphöra, men att för den av direktionen begärda förmånens åtnjutande något vederlag icke blivit ifrågasatt, har i motionerna uttalats, att därest ett sådant vederlag verkligen skulle vara behövt, detta lämpligast kunde utgå i form av en begränsning i den tid nådårsberättigat stärbhus må åtnjuta den behållna inkomsten av tjänsten. I detta avseende är direktionen synnerligen tveksam. Då, såsom ovan framhållits, vakansårsförmånen närmast och huvudsakligast innebär en uppoffring från prästerskapets sida, synes det direktionen med fog kunna ifrågasättas, huruvida rättigheten att få göra denna uppoffring till förmån för det ändamål, prästerskapets änke- och pupillkassa har att fylla, skall behöva köpas med avstående från en del av prästerskapets urgamla rätt till tjänstår och nådår. Då genom den uppoffring, prästerskapet genom vakansåret gör, staten vinner befrielse från att lämna kassan något understöd, borde, synes det, staten ock kunna lämna den begärda tillåtelsen till ett nytt vakansår för kassan utan att förbinda denna tillåtelse med ett för prästerskapet så betungande villkor som det ovanberörda i allt fall torde vara».

För egen del har statskontoret förklarat sig icke hava något att tillägga till vad direktionen över prästerskapets änke- och pupillkassa anfört.

Statskontoret.

Förevarande framställning avser, att prästerskapets änke- och pupillkassa, i likhet med vad som skedde vid kassans bildande, måtte komma i åtnjutande av förmånen av ett års behållen inkomst av varje i kassan delaktig befattning. Den ifrågavarande kassans verksamhet har visserligen, enligt vad som framgår av utredningen i ärendet, under

Utskottet.

den gångna tiden lämnat ett vida bättre resultat än som från början beräknats. Emellertid har bland kassans delägare och pensionärer den åsikt allt mera gjort sig gällande, att de nuvarande pensionerna, särskilt med hänsyn till det alltjämt sjunkande penningvärdet, vore alltför knappa, varför åtgärder syntes böra vidtagas i syfte att åstadkomma ökade pensioner från kassan.

I detta avseende hava, såsom framgår av utredningen, olika förslag framkommit. Den av motionärerna föreslagna utvägen av ett ytterligare vakansår syntes emellertid hava ett bestämt företräde framför exempelvis den ifrågasatta höjningen av delägarnas avgifter till kassan. Ty dels skulle den härigenom uppkommande ökningen av pensionerna bliva alltför ringa och först efter en längre tid komma pensionärerna till godo, dels har i detta avseende framhållits, att kassans nuvarande delägare icke torde kunna mot sin vilja tvingas att till kassan lämna något bidrag utöver vad som vid tiden för deras inträde i kassan funnits föreskrivet. Vidare har ifrågasatts, att, då denna kassa icke, såsom fallet vore med en mångfald andra liknande kassor, förut åtnjutit något statsbidrag, det icke syntes vara obilligt, att staten i detta fall trädde emellan. Med avseende härå har framhållits, hurusom statens medel för närvarande starkt toges i anspråk för mångfaldiga andra behov och enligt direktionens för prästerskapets änke- och pupillkassa åsikt borde från statens sida så mycket mindre vara att invända mot bifall till motionärernas framställning, som staten därigenom befriades från ett eljest till synes ofrånkomligt krav.

Ehuru även enligt utskottets mening goda skäl föreligga för beviljandet åt kassan av den begärda förmånen, har utskottet likväl icke ansett sig böra obetingat tillstyrka motionärernas förslag. Det får nämligen icke förglömmas, såsom också motionärerna erinra, att den kassan i samband med dess bildande tillerkända vakansårsförmånen förknippats med det villkor att, så snart pensionerna kunde utgå med fulla beräknade beloppet, extra nådår icke vidare skulle kunna beviljas. Genom nådiga cirkuläret den 28 mars 1896 har ock sedermera, efter det direktionen för änke- och pupillkassan meddelat, att de pensioner, som då utdelades, vore att betrakta såsom utgående med fulla beräknade beloppet, förklarats, att extra nådår efter präst, som varit delägare i kassan men avlidit efter det dåvarande ecklesiastikårets utgång, icke kunde beviljas.

Något sådant vederlag har emellertid icke i de föreliggande framställningarna bjudits för den begärda vakansförmånen. Motionärerna hava endast framhållit, att, därest ett sådant vederlag kunde anses behöfligt, det syntes lämpligast kunna utgå i form av en begränsning i

den tid nådårsberättigat stärbhus finge åtnjuta den behållna inkomsten av tjänsten.

Enligt gällande bestämmelser äga stärbhusdelägare uppbära de med den prästerliga beställningen förenade löneförmånerna under löpande tjänstår eller till efter dödsfallet inträffande 1 maj, varefter änka samt omyndiga och oförsörjda barn äga rätt att uppbära ett års inkomst, det s. k. nådåret, allt mot skyldighet att avstå vad som erfordras för avlöande av vikarie å tjänsten. Berörda förmån verkar emellertid, såsom också motionärerna framhålla, ganska ojämnt, då ju dödsfallen kunna inträffa under väsentligt olika tider av året. Det har därför synts utskottet med fog kunna ifrågasättas, huruvida icke i samband med det nu föreliggande förslaget om beviljande av ytterligare ett vakansår frågan angående en omreglering av dessa förhållanden borde tagas under övervägande. En dylik omreglering skulle enligt utskottets mening lämpligen kunna ske på det sätt, att stärbhusets rätt till det s. k. tjänståret bortfölla och att tiden för ankans samt de omyndiga och oförsörjda barnens kvarsittande å tjänsten begränsades till ett år från tiden för tjänstinnehavarens frånfälle. Efter nådårets slut skulle sedan ett års behållen inkomst av tjänsten tillfalla kassan. Såsom vederlag för sistnämnda förmån skulle alltså prästerskapet avstå förmånen av det s. k. tjänståret.

Aberopande vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen, i anledning av förevarande motioner I: 63 och II: 234, må besluta att för sin del medgiva, att prästerskapets änke- och pupillkassa tillerkännes rätt till ytterligare ett års behållen inkomst av varje befattning, vars innehavare är pliktig att vara delägare i kassan, i den mån dessa befattningar första gången efter det sådan rätt tillerkänts kassan varda lediga, dock beträffande de befattningar, för vilka löne reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910 stundar, först sedan ny löne reglering blivit vid dem genomförd, samt *under villkor att det prästerskapet tillförsäkrade s. k. tjänståret bortfaller och att ankors samt omyndiga och oförsörjda barns nådår alltså räknas från tiden för tjänstinnehavarens frånfälle.*

Stockholm den 2 juni 1917.

På bankoutskottets vägnar:
ERNST HEDENSTIERNA.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

av första kammaren: herrar *Hedenstierna*, friherre *Langenskiöld*, *Ekman*, *Wickman*, *Boberg*, *Jönsson*, *Sandler* och *Norman* samt

av andra kammaren: herrar *Kristensson*, *Vahlquist*, *Berg* i Munkfors, *Olsson* i Blädinge, *Söderberg* i Hobborn, *Carlson* i Herrljunga, *Edbom* och *Jonsson* i Gumboda.

Reservation

av herrar *J. Ekman*, *Söderberg* i Hobborn och *Boberg*.
